

A Siroki díj (vándorserleg) eddigi tulajdonosai

1993 Péter Géza
1994 Ballagó Emánuel
1995 Virágh Dezső
1996 Laskay Sándor
1997 Vas Sándor
1998 Tóth Sándor
2001 Lakó Antal
2002 Gere Géza
2004 Diószeghy Sándor
2005 Soós János
2006 (Dogosi Károly jelölt, elhalálozott)
2008 Makai Pál
2011 Pócsi Béla
2012 Pálinkás György
2013 Maróti Béla
2014 Paraszka János
2015 Lipták József
2016 Kerek László
2017 Kertész Dezső

SIROKI ZOLTÁN ALAPÍTVÁNY

IDŐSZAKI KIADVÁNYA

27. SZÁM

2018 JÚLIUS-SZEPTEMBER

IMPRESSZUM

SIROKI ZOLTÁN ALAPÍTVÁNY IDŐSZAKI KIADVÁNYA

MEGJELENIK : negyedévente

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: az alapítvány elnöke és kuratóriumi tagjai

A kuratórium elnöke: Varga Sándor
A kuratórium tagjai: Küzmös Csaba
Lakó Antal
Vajó Sándor
Virágh Dezső

LEVELEZÉSI CÍM: Varga Sándor Nyírtura, Rózsa u. 10. 4532

EMAIL CÍM: vargasa@freemail.hu

HONLAP: www.sirokialapitvany.hu

ADÓSZÁMUNK: 188044861-1-15

SIROKI ZOLTÁN ALAPÍTVÁNY IDŐSZAKI KIADVÁNYA 2018/3

Tollasodás: 18-20 naposan mutatkoznak meg az első váll- és oldaltollak, a 26. és 28. nap között a has és a fark is betollasodik, a 35 naptól fejlődnek ki a kar-, kevésbé utána a kézvezők, 8 hetes korban teljesen be vannak tollasodva. A tojók 8, míg a gácsérok 9 hetesen érik el röpképességüket.

A faj szaporodási hajlamát, tojásrakási ösztönét kétségtelenül az esőzések váltják ki. 2010-ben országos átlagban is az éves csapadékmennyiség másfél-kétszerese hullott le, melyből nagyon sok a nyári időszakban esett. Ez az év nemcsak csapadék szempontjából döntötte meg a rekordokat, de a madarak is páratlan szaporulatot produkáltak. 4 tojótól abban az évben több mint 60 db kisére kelt! Az időjárás viszont nagyon szélsőséges, ki hitte volna, hogy az azt követő év (2011) a meteorológiai mérések óta feljegyzett legszárazabb esztendő lesz. Sajnos ez a madarakra is kihatott. Abban az évben semmilyen aktivitást nem mutattak, egyetlen egy tojást sem tojtak! A következő évek szélsőséges időjárásai, az egyre hamarabb beköszöntő tartós és ismétlődő hőhullámok valamint az aszályos időszakok bizony nagyon rányomták bélyegüket szaporodásukra. Nem egy év telt el úgy, hogy a 2011-es évhez hasonlóan tojásoknak nyoma sem volt!

Az európai állatkertekben, privát állományokban a faj nem túl nagy számban, de képviselve van, az utóbbi években talán inkább csökkenő tendenciát mutat. Éppen ezért a belga AVIORNIS nevű park- és víziszárnyas-kedvelőket, -tartókat és -tenyésztőket tömörítő egyesület felvette a sérülékeny fajainak listájára azért, hogy felhívja az egyesület tagjainak a figyelmét arra, hogy több figyelmet szenteljenek ennek az érdekes fajnak. Magyarországi fogságban tartott állományok rendkívül csekély.

A faj jelenleg a Washingtoni egyezmény (CITES) B függelékébe tartozik, ám az Unióban bejelentési kötelezettség alól kivont faj.

Nemes Imre

Felhasznált irodalom:

Hartmut Kolbe: Die Entenvögel der Welt – Ulmer, 1999

Watervogels houden ... 't is een hobby... – Aviornis International, 2012

<https://www.aviornis.be/afrikaanseknobbelppronkeend>

<https://www.aviornis.be/zuid-amerikaanseknobbelppronkeend>

A jelölésnek köszönhetően azonban az újonnan tojt tojásokat a tojó távollétében mindig sikerült elszedni a fészekből. Későbbi tapasztalataim alapján elmondható, hogy a tojók rendkívül összehangolják a tojásrakást és mindig szívesen tojnak ugyanabba a fészekbe. Az első tojások lerakása pedig szinte kivétel nélkül június közepe környékére datálódott. A 24 tojásból 6 terméketlennek bizonyult. A terméketlen tojásokat egy hetes költés után eltávolítottam az odúból. Jó 30 napos kotlás után keltek ki a mandarinréce kicsinyeinek sárgásbarna piheruhájához roppant hasonlító sárgásbarna fiókák, melyeket már a kora reggeli órákban anyjuk ki is vezetett a költőodúból. Érdekes és nagyon meglepő, hogy mennyire szelídek a bütykös fényréce fiókái. Sok fajt tenyésztettem már, de nem ehhez voltam hozzászokva. Aki már próbált frissen kikelt és anyjuk által vezetett mandarin- vagy karolinréce fiókákat összeszedni, az tudja, hogy a legtöbb esetben micsoda kihívás a szélrózsa minden irányába illanó kicsiket elcsípni. Ezzel ellentétben a kis bütykös fényréceket – anyjuk asszisztálása mellett – csak bele kellett terelni a szállítóládába. Nem voltak idegesek, nem próbálkoztak a ládából kiugrani és különösebben anyjuk után sem csipogtak. A kis családot összeszedve egy három oldalról védett helyiségben helyeztem el őket. Mivel augusztus eleje volt és az anyjuk is estére maga alá szedte az apróságokat, így az igen nagy fészekalj ellenére sem tartottam szükségesnek infralámpa felszerelését. A tojó egyébként hamar rávezette a kicsiket, hogy hol találnak élelmet és vizet. Takarmányuk kezdetben víziszármazás indítótáp és békalencse volt, később az indítót fölváltotta az életkoruk megfelelő nevelő és befejező takarmány. A zöldeleség viszont folyamatosan rendelkezésükre állt, amelyet különös előszeretettel fogyasztottak. A békalencse mellett szívesen ették például a gyalult tököt is. A fiatalok felnevelése során vigyázunk arra, hogy ne kapjanak túlságosan fehérjedús takarmányt, mert az szárnyaik kifordulásához, csavarodásához vezethet. Ezért tehát nagyon fontos a folyamatos és bőséges zöldtakarmány biztosítása. A fiatalok gyűrűzésére 15-18 napos korban került sor. A nemek méretben ekkor kezdenek elkülönülni, de a negyedik - ötödik hét elteltével már teljes bizonyossággal megkülönböztethetők. A tojókat 12 mm-es, míg a gácsérokat 14 mm-es zárt lábgyűrűvel gyűrűzzük.

Tisztelt Madárbarát

2018 októberében átadásra kerül az alapítványunk által létrehozott Siroki-Díj. A kuratórium ebben az évben is a hozzá eljuttatott ajánlások alapján választotta ki a díjazott személyt, aki hosszú évtizedeken át jelentős munkát végzett a hazai szervezeti életben, példamutató módon öregbítette a hazai díszmadártenyésztés jó hírnevét, valamint Siroki Zoltán szellemiségében végezte évtizedeken át ismeretterjesztő munkásságát.

A díj átadása a XVI. Pannónia Kupa Nemzetközi díszmadár kiállítás és Magyar bajnokság keretein belül, 2018. október 21. –én, vasárnap kerül átadásra. Helyszín: Velence Korzó, Velence, Tópart utca 47. Az ünnepélyes keretek között megrendezett díjátadásra és a kiállításra minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Jelen kiadványunkban – Siroki Zoltán rövid írása mellett – ismét egy kiváló tenyésztő, kiváló cikkét olvashatja a tisztelt Olvasó. Kuratóriumunk igyekszik minden díszmadárként tartott madárfaj különleges, hazai vonatkozású tenyészedményéről beszámolni. Most egy kevésbé gyakran publikált csoportról, a récefélék közé tartozó fajról közlünk egy kiemelkedően színvonalas írást, mely reméljük újabb tenyésztőket sarkal majd arra, hogy megosszák tapasztalataikat a ritka fajok még ritkább tenyészsikereiről.

VÁLOGATÁS SIROKI ZOLTÁN ISMERETTERJESZTŐ ÍRÁSAIBÓL

27. RÉSZ

Az óriás szarkapinty

A fekete Afrika fekete díszpintyei a szarkapintyek. Nálunk a második világháború után 4 faj volt madártenyésztőink birtokában. Az óriás szarkapinty, a kis szarkapinty, a kétszínű szarkapinty (nevezik fényszarkának is) és a törpe szarkapinty. Ez utóbbi hazája nem Afrika, hanem Madagaszkár. Általában agresszív, veszekedő természetű madarak. Általában kedvelt tagjai a madárállományoknak, mert könnyen és megbízhatóan szaporodnak fogságban. Legkomiszabb a törpe szarkapinty, viszonylag a legjámborabb az óriás szarkapinty.

Ebben az írásomban az utóbbiról, az óriás szarkapintyről (*Spermestes fringilloides*) szeretnék egyet-mást elmondani. A fekete és fehér színek megoszlását a mellékelt ábra mutatja. A hím és a tojó egyforma színű, a nemeket csak a hím éneke alapján lehet megkülönböztetni. Hazája Afrika, a Szaharától délre. Mindenütt csak lokálisan fordul elő, sehol sem gyakori. Előszeretettel tartózkodik a vizek közelében, így elterjedése mindenütt a rizskultúrát követi.

Ezzel a madárral kapcsolatos élményeim visszanyúlnak a múltba. 60 évvel ezelőtt Apám egy reggel jól kitollasodott, de még nem repülő fiókát hozott be a madárházból és örömmel mutatta. A Németországból beszerzett pár kerti volierünkben egy odúban költöni kezdett. Mivel az odúból sokáig semmiféle hang sem jött, Apám elvesztette a türelmét és benézett a fészekbe. Nagy megrökönyödésére 5 jól fejlett fióka repült ki. Szerencsére sikerült valamennyit visszarakni az odúba. A szülőket ez az incidens egy cseppet sem zavarta, fiókáikat tovább etették, és egy hét múlva valamennyi kirepült.

E szép emlékre gyakran visszaemlékeztem, és nem szüntem meg vágyakozni egy újabb óriás szarkapinty pár után. Néhány évvel ezelőtt végre sikerült egy párhoz hozzájutnom. A volierben lakótársaikkal jól megfértek és hamarosan költöni kezdtek. Amíg a fiókák az odúban voltak, semmi baj sem történt. De amikor kirepültek és velük egy időben nyársfarkú amandinák is megjelentek, az öreg szarkák csúnyán kezdték a nyársfarkú csemetéket üldözni, úgyhogy az egész szarkacsaládot sürgősen ki kellett fogynom és egy nagy méretű kalickában külön elhelyeznem. Így sikerült a nyársfarkúak költését megmentenem. A szarka szülők a kalickában tovább etették fiaikat, amíg azok önállóvá nem váltak. Az természetes, hogy ettől a pártól hamarosan búcsút vettem. Érdeklődtem más tenyésztőknél, milyen tapasztalataik voltak a szarkatenyésztés körül. Mindenki csak jót mondott róluk. Mindezeket tehát nem azért írom le, hogy bárkit is elriasszak az óriás szarkapintytől, csupán arra szeretném a figyelmet felhívni, hogy tanácsos a madárállományt mindig figyelemmel kísérni, mert a legjámborabbnak ismert madárfajokon belül is akadnak összeférhetetlen, sőt gyilkos természetű egyedek is. Ha tehát valami szokatlan rendzavarás történik, azonnal be kell avatkozni.

Kéziratból

nagy alapterületű természetes faodúban, amelyet eredetileg mandarinréccéknek szántam. Az odú bejárata kb. 70 cm-es magasságban volt, a bejáratához egy vastag, kerges palló vezetett. Néhány nap múlva észrevettem, hogy a fiatalabb tojó is megereszkedett, de másik fészekben tojást nem találtam.

Hamar rá kellett jöjjek, hogy a faj nem hazudtolja meg magát fogságban sem, mert bizony a fiatalabb tojó is ugyanabba a fészekodúba rakja tojásait, mint az öregebb. Nem sokat aggódtam ezen, mert a szakkönyvek is kivétel nélkül említették, hogy ez a jelenség a vad madaraknál is gyakran előfordul. A tojásrakás alatt a tojóim előszeretettel fogyasztották a kisebb csigafajokat és a csíráztatott búzát. A csiga igen értékes eleség, hiszen nemcsak magas fehérjetartalmával járul hozzá a tojások kifejlődéséhez, hanem a meszes házával megfelelő kalciumforrást is biztosít a tojáshéj képződéséhez. A két tojó végül összesen 24 (!) elefántcsontfehér tojást rakott a fészekbe, amelyben az utolsó tojás lerakását követően egy talpalatnyi szabad hely sem maradt. Az öreg tojó volt az, amely a tojások kikeltéséhez végül hozzájárult. Fészket szürkésfehér pehelytollakkal gazdagon bélelte. A tojásokat megjelöltem, mert sejtettem, hogy a fiatal tojó nem fog leállni a tojásrakással és tartottam attól, hogy a keltetés alatt lévő tojások közé fogja rakni friss tojásait. Ez sajnos így is történt, a kotlás elején az öreg tojó még nem volt annyira harcias, hogy a fiatal tojót elűzze a fészekből, így annak még 4 db tojást sikerült az odúba tojnia.

túlfűtöttségükben kevés saját tojó esetén más fajok (különösen ásolóúdfélék) tojót is erőszakkal bepározhatják. A gácsérok erős párzási ösztönét leszámítva nagyon békés madarak, jól összeférnek más vízi származékokkal. Egyedül a párzási időszakban figyelhetünk meg a domináns gácsérok között némi, de mégsem vére menő civakodást. A tartásukra szánt madárkert legyen jól növényesített és elég tágas.

A saját állományomba 2007 őszén vásároltam először akkor már ivarérett madarakat (1,2). Németországból. Táplálásuk nem okozott problémát, szívesen fogyasztották a számukra felkínált gabonaféléket és a granulált víziszárnyas-takarmányt. Teletetésük sem jelentett különösebb gondot, idősebb madarak révén jól viselték a téli hideget. Keményebb fagyok idején jól almozott, tiszta, száraz, nem huzatos telelőhelyiségben voltak elhelyezve, napközben viszont ilyenkor is szívesen vettek egy rövid fürdést kint a szabadban. Már márciustól kezdődően meg lehetett figyelni azt, hogy a tojók, hogyan udvarolnak a gácsérnak. Igen érdekes, de ennél a fajnál a tojók azok, akik az udvarlást kezdeményezik: a szárazon általában pipiskedve, felfelé nyújtott testtartással közelítik meg a gúnárt és ilyen formában rövid, halk hangot hallatva fogják közre majd körbetáncolják azt. A gácsér általában a tojók közeledésére válaszul szárnyait megborzolja, miközben láthatóvá válik fémesen csillogó szárnytükrük, fejét előre hajtva sziszegő-fújtató hangot hallat, majd büszkén kihúzza magát követve az őt körültepegető tojókat. Am az is előfordul, hogy a gácsér alig reagál a táncoló tojókra. Érdekes módon ennél a fajnál a tojók „násztánca” az ami a gácsért stimulálja nem pedig a tojók heccelése (udvarlásra, védelemre buzdító kiáltás). Igen különösen zajlik a párzás is: ellentétben más fajokkal, a tojók sohasem „kínálják föl” magukat a gácsérnak vízen kinyújtott nyakkal és lelapuló testtartással, hanem az ember egyik pillanatról a másikra csak azt veszi észre, hogy a gácsér a vízen vagy a szárazon üldöz egy tojót, amely kétségbeesetten menekül a gácsér elől. A kergetőzés vége általában az, hogy a gácsér elkapja a tojót nyaktollait, mely még ilyenkor is menekülni próbál és hangosan kiáltozik, de a természetes gácsér olyan biztosan tartja, hogy végül maga alá gyűri, és végül megtörténik a párzás. A nászrituálék május végéig egyre inkább gyakoribbá válnak. E faj szaporodási ösztönét ugyanis a meleg, füledt, párás nyári időszak csalogatja elő olyannyira, hogy ugyanolyan körülmények között tartott madarak esetében, ha a Medárd-időszakban az esőzések elmaradtak és hamar beköszöntött az aszályos forró nyári meleg, akkor sajnos még a tojásrakás is elmaradt.

2008 júniusa kedvező évnek volt mondható, mert júniusban viszonylag sok eső esett. A tojásrakás előtt álló tojókon jól lehetett látni, hogy a hasuk hátsó része (tojóhas) megereszkedett. A közös madárkertet néhány récefélével és apáca fűtyülőludakkal osztották meg, soha semmilyen torzalkodást nem vettem észre közöttük, még a párzási időszakban sem. A madárkertben, több, eltérő méretű fészekodút kínáltam fel részükre. Ezeknek egy része a saját készítésű költőodú volt, de kedvezve a madaraknak jó néhány természetes farönkből készített odút is felkínáltam részükre. Az odvakat úgy helyeztem el, hogy azok mindig valamilyen növény takarásában legyenek, amely a tojók számára is nagyobb biztonságérzetet adtak, valamint védték a fészket a tűző napsütéstől okozta átforrósodásától. A két tojó közül először az idősebb kezdte el a tojásrakást egy elég szűk bejáratú és nem túl

TENYÉSZTŐI BESZÁMOLÓK A HAZÁNKBAN TENYÉSZTETT RITKA MADÁRFAJOK TENYÉSZEREDMÉNYEIRŐL

30. RÉSZ

Bütykös fényréce (*Sarkidiornis melanotos*) első hazai tenyésztése

Angol név: Comb duck

Német név: Höckerglanzenente

Holland név: Knobbelpronkeend

2009-ben teljes állományukat 200-730 ezer kifejlett példányra becsülték. Rendszertani szempontból korábban a bütykös fényrécét a récefélék (*Anatidae*) családján belül a réceformák (*Anatinae*) alcsaládjába, azon belül pedig az úszórécék nemzettségébe sorolták, később a fényrécék nemzettségébe. Jelenleg a tarkalúdformák (*Tadorninae*) alcsaládján belül a tüskésszárnú ludak (*Plectropterini*) nemzettségébe sorolják. A bütykös fényréce korábbi két alfaját, az afrikai és a dél-amerikai alfajokat, jelenleg a legtöbb kutató két külön fajnak tekinti.

Afrikai vagy óvilági bütykös fényréce (*Sarkidiornis melanotos*)

Élőhelye: trópusi Afrika, Madagaszkár és Ázsia trópusi részei (Pakisztántól Kelet-Kínáig).

A tojóknak és a gácsérnak szinte teljesen megegyező tollruhája van.

A gácsérok azonban csaknem kétszer akkorák, mint a tojók, a tollaik csillogóbbak, sárgával telített alsó farokfedői vannak és szintén sárgás színű enyhe fodrozottságú tollai a tarkón valamint egy nagy bütyökszerű képződmény a felső csőrkván. A költési szezon követően a csőrön lévő bütyök sokat veszít méretéből valamint a sárgás tollak is eltűnnek a tarkó és farok rész tájékairól. Hosszúság: 56-76 cm. Szárnyfesztávolság: 122-145 cm. Súly: gácsér 2,3 kg, tojó 1,8 kg.

Dél-amerikai vagy újvilági bütykös fénýréce (*Sarkidiomis sylvicola*)

Élőhelye: Panama, Trinidad, Dél-Amerika. Ez a faj valamivel kisebb, mint az óvilági rokona. Hosszúság: 56-70 cm. Szárnyfesztávolság: 116-140 cm. A gácsérok oldaltollai csillogó fekete színűek ellentétben afrikai rokonáival, melynek oldaltollai világosszürkék. Az afrikai és a dél-amerikai bütykös fénýréce tojó színezete szinte teljesen megegyező, talán a dél-amerikaiak valamivel sötétebb tónusúak.

Az oldaltollak színe alapján tisztán beazonosítható (al)fajok mellett léteznek Afrikában készült fotók fekete oldaltollú gácsérok és Dél-Amerikában készült fotók palaszürke oldaltollú gácsérok is. Az európai tenyészetekbe mindkét (al)fajt importálták, de sajnos a tojók nehéz beazonosíthatósága miatt részben keveredtek.

A bütykös fénýréce tekintélyes nagyságával, hosszú lábaival inkább tűnik lúdfélének, mintsem récefélének. Récefélékhez való tartozásának egyik bizonyítéka a faj szaporodásbiológiája. Ugyanis míg a lúdfélék szoros (monogám) párkapcsolatban élnek és utódaikat is közösen nevelik fel, addig a bütykös fénýréce poligám madár. Ez azt jelenti, hogy a szaporodási időszakban egy gácsér akár 3-4 tojóval is párosodik. Ám a gácsér sem a fészekként szolgáló faodú felkutatásában és kiválasztásában, sem a fiókák felnevelésében nem vesz részt, ezek a feladatok teljes egészében a tojóra hárulnak. Récefélékhez való tartozásának másik bizonyítéka az, hogy egymás közti hangi kapcsolattartása a lúdfélék igen változatos és intenzív kommunikációjához képest igen szegényes. A gúnártól némi morgó és sziszegő hangon kívül szinte mást nem, míg a tojó rövid, nem túl hangos „krrr-krrr” és „jupp-jupp”-nak hallatszó hangján kívül csak szorultság/veszély esetén hallhatunk erőteljesebb és hangosabb kiáltásokat.

Életmód:

Afrikában a bütykös fénýréce az erdővel tarkított mocsaras területeket, a folyókat kísérő ártereket és az azzal határos rizsföldeket lakja, az esős időszak beköszöntevel előnyben részesíti a kiöntéseket, időszakosan víz alá kerülő területeket. A mély, nyílt vizeket és a mesterséges víztározókat csak ritkán keresi fel. A regionális száraz időszak alatt hosszabb vándorlásra is kényszerülhet. A költési időszakon nagyon létszámú csapatokba is tömörül. Az esős időszak beköszöntevel kezdődik a szaporodási időszak, így Zambiában például november és március között, míg a Vaal folyó vidékén májusban és júniusban. A tojó szívesen rakja tojásait magas fák korhadt üregeibe, de ezek hiányában megelégszik a parti bozótos illetve a mocsári növényzet nyújtotta lehetőségekkel is. A fajra nagyon jellemző, hogy gyakran akár 3 tojó is ugyanazon fészekbe rakja tojásait, így igen nagy fészekaljnak is keletkezhetnek. A költést és a fiókák vezetését azonban mindig csak egy tojó végzi. A fiatalok röpképesé válását követően gyakran vegyülnek tuskésszárnyú, fűtöl- vagy nílusi ludak csapataiba.

Táplálék:

Többnyire növényi eredetű úgy, mint fűfélék, vadrizs, mocsári és más vízinövények. A rizsföldeken a faj tekintélyes károkat okoz, így ott intenzíven üldözik és vadásszák.

Tartás és tenyésztés:

A bütykös fénýréceket sokáig összeférhetetlennek és hőmérsékletre érzékenynek tartották. Éppen ezért igen ritka volt az állatkeretekben, a 80-as évekig pedig a magántenyészetekből szinte teljesen hiányzott. A kevés számban tartott egyedektől a következő első sikeres szaporítást jegyezték fel: az afrikai változattal 1931-ben Angliában, 1970-ben pedig az USA-ban, az újvilágival 1939-ben Cléresben (FRA), a slimbridge-i Wildfowl Trustben (GBR) 1956-ban, a német Hartmut Kolbe víziszármás-szakértő tenyészetében pedig 1989-ben, saját tenyészetében 2008-ban (Magyarországon valószínűleg elsőként). Míg a 80-90-es években túlnyomórészt a dél-amerikai fajt tenyésztették nagyobb számban, mostanában viszont az óvilági fajjal találkozhatunk gyakrabban. A bütykös fénýréceket minden esetben csoportosan kell tartani, azaz egy gácsérhoz minimum 2, legfeljebb 4 tojót érdemes rakni. Különösen fontos ez azért, mert a szaporodási időszakban a gácsérok párzási